

Integer Schildersdagboek in Nijmegen

Tweehonderd tekeningen van Jan van Krieken in Commanderie van Sint-Jan

NRC Handelsblad, vrijdag 3 augustus 1984

Door Marianne Vermeijden

Tentoonstelling: Jan van Krieken, Acryltekeningen 1981 – 1983

Tot 27 augustus in het Nijmeegs Museum 'Commanderie van Sint-Jan', Franse Plaats 3, Nijmegen

De schilder en graficus Jan van Krieken (41) houdt sinds drie jaar een dagboek bij waaraan geen letter te pas komt. Potlood, kleurpotlood, balpen en acrylverf combineert hij met plakband, dode insecten, transparant papier of fotofragmenten om de balans van dagelijkse beslommeringen weer te geven.

Hij heeft nu zo'n 350 bladen gemaakt, waaruit de Nijmeegse museumconservator Hans van der Grinten er 185 selecteerde, die tot 27 augustus te zien zijn in Museum 'Commanderie van Sint-Jan' in Nijmegen. Zo'n dagboek is op zichzelf niets bijzonders. Bij vakopleidingen handnijverheid en tekenen staat een dergelijke opdracht het eerste studiejaar al op het programma. Docenten hopen dat hun leerlingen hierdoor beter gaan kijken, zich meer verdiepen in wat hen bezighoudt en zodoende een hogere graad van zelfbewustzijn bereiken.

De gedifferentieerdheid van het resultaat laat zich gemakkelijk voorspellen. Behalve tekeningen komt men in de dagboeken ook wel stukjes glas en spiegel, pleisters, blauwe belastingenveloppen of sigarettenpeuken tegen. Wellicht heeft deze dagboekopgave tot gevolg dat menig aankomend kunstenaar er bizarre verzamelingen van straatvondsten op na gaat houden, variërend van allerhande ijzeren ringetjes en stukken schoenveter tot witte doosjes in uiteenlopende formaten.

Therapie

Van Krieken die op de Arnhemse academie les kreeg van Fred Sieger en de graficus Harry van Kruiningen, is al jaren verbonden aan de afdeling Psychiatrie van het Radboudziekenhuis in Nijmegen, waar hij psychisch gestoorde mensen met beeldende middelen begeleidt in een soort vrije expressie.

Bij psycho-therapeutische behandelingen past men deze methode wel vaker toe, maar dan fungeert het tekenen en schilderen veelal slechts als hulpmiddel in de marge. Bij de therapie die Van Krieken hanteert, vormt deze manier van expressie echter een belangrijker onderdeel van de behandeling.

Van Krieken legt zichzelf noch bij zijn materiaal noch in zijn kleurgebruik of compositie beperkingen op. Hij bindt zich alleen aan het formaat, 29 x 21 centimeter. Soms is er sprake van totale vormloosheid, vooral in het begin van zijn dagboek, waarin sommige 'dagen' niet meer dan een bende strepen, cijfers, krassen of spatten voorstellen, die met transparante witte acrylverf een 'estetisch-verantwoord-laagje krijgen.

Deze schetsen doen verkrampd aan, iedere figuratie moet blijkbaar worden vermeden. Een niet zo verwonderlijke reactie van een schilder die aanvankelijk foto-realistisch werkte, maar, onder indruk van een lezing door Joseph Beuys, besloot dat er 'anders' gewerkt moest worden: abstract, intuïtief, de teugels laten vieren, want "Jeder ist ein Kunstler".

Verder gekomen in zijn dagboek duiken er meer figuraties op. Een uitzinnig dansende vrouw in afgewogen pasteltinten. Het kamperen weergegeven in bijna naïeve basisvormen. Het grijpen naar een telefoontoestel. De lijnen zijn niet minder vitaal dan op de vroege bladen, maar genuanceerder bepaald, en daarom veelzeggender.

Herkenbaar

Verreweg de beste dagboekbladen maakte Van Krieken vorig jaar. Op de expositie is ook een duidelijke scheiding aangebracht tussen zijn werk uit 1983 en de voorafgaande jaren.

Een familie-uitstapje naar het Rijksmuseum, een jeugdherinnering – een klein jongetje naast zijn moeder, die samen meterslange schaduwen aftekenen op straat -, of een gesprek met een bevriend collega, voltrekken zich op papier in een herkenbare sfeer, dankzij contrastvolle kleuren en een vindingrijke, beheerste tekentechniek.

De schilder maakt nu zelf uit wat er gebeurt en niet alleen zijn wat baldadige hand. En vooral waar hij zich ook in materiaalgebruik beperkt, zijn voorstellingen niet met details overlaadt, weet hij de juiste toon te treffen, of het nu om een peul van erwten gaat of een droom met roze figuur.

En toch, hoe integer en intensief Van Krieken zijn gedachten en belevenissen ook neerschrijft, de bezoeker in Nijmegen verwacht dat hij zijn boekje eens te buiten zou zijn gegaan, dat hij op een dag niet genoeg zou hebben gehad aan 29 x 21 centimeter, dat hij gekozen zou hebben voor een dramatisch gebaar op een wat groter vlak.

Die sprong naar 'meer wit' heeft Van Krieken inderdaad schoorvoetend gewaagd, zo blijkt aan het eind van de tentoonstelling. Maar het resultaat is voorlopig nog even krampachtig als het begin van zijn dagboek.